

Marija Bišćan

diplomski studij povijesti, istraživački smjer: Moderna i suvremena povijest (19. i 20. stoljeće)

diplomski studij lingvistike, smjer: Primijenjena lingvistika

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Izveštaj sa studentskog znanstvenog skupa *Intelektualna povijest*, Zagreb, 8. travnja 2024.

Tema skupa *Intelektualna povijest*, prateći uhodanu praksu prethodnih skupova, istovjetna je temi tekućeg 19. broja časopisa *Pro tempore*. Time je uredništvo studentskog časopisa *Pro tempore* uspješno nastavilo običaj održavanja skupova na kojima sudjeluju studenti izlagači i profesori već treću godinu zaredom. Iako je ovogodišnja tema uže povezana s historiografijom, važno je istaknuti kako su mnogi studenti-izlagači svoje teme povezivali sa saznanjima iz drugih disciplina, ne ograničavajući se isključivo na proučavanje povijesti radi nje same. Dakako, radi se i o tome da je historijska znanost danas područje koje iziskuje interdisciplinarni pristup kako bi se pružila potpunija slika proučavanog.

Skup je održan 8. travnja 2024. godine u Vijećnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu s početkom u 10 sati. Skup su uvodnom riječju i pozdravima otvorile glavna urednica 19. broja časopisa *Pro tempore* Tijana Vokal i pročelnica Odsjeka za povijest prof. dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus. Tijana Vokal, zahvalivši se sudionicama na dolasku i pozdravu prisutnima, osvrnula se na ponovno pokretanje studentskih aktivnosti na Odsjeku nakon pandemije, a svjedočkom čega je i navedeni skup. Kao cilj ovakvih aktivnosti, navela je prezentiranje novih ideja i spoznaja te povezivanje s većim brojem studenata. Time bi se pospjela interdisciplinarnost koja potencira teoretske kao i praktične mogućnosti rada povjesničara u poljima koja se ne tiču isključivo povijesti. Glavna urednica istaknula je i mnogostrukost teme *Intelektualne historije* koja obuhvaća razna područja poput istraživanja historije intelektualaca, intelektualne historije ideja/konceptata, ali i implementacije tih ideja u praksi. Na kraju uvodne riječi, Tijana Vokal zahvalila se u ime uredništva Odsjeku za povijest, pročelnici, profesorima, izlagačima, redakciji časopisa te bivšim članovima uredništva. Skup je potom otvorila pročelnica Odsjeka za povijest Zrinka Nikolić Jakus. Ističući kako skupovi i časopisi naglašavaju ono najbolje u povijesnoj znanosti, pročelnica je dala priznanje trudu onih koji organiziraju takve aktivnosti i u njima sudjeluju. Zahvalila se prof. dr. sc. Zrinki Blažević na poticanju studenata na rad i pisanje te ujedno istaknula kako zahvaljujući angažmanu studenata dolazi do stvaranja novih intelektualaca u historiografiji.

Na skupu je izloženo 11 radova među kojima je dominirala tematska okosnica intelektualne historije ideja, ali koja se ispreplitala s historijom in-

Izveštaj sa studentskog znanstvenog skupa Intelektualna povijest, Zagreb, 8. travnja 2024.

telektualaca, kao i vlastitim teoretskim promišljanjima izlagača. Skup je bio podijeljen na dvije cjeline – u prvoj su izloženi radovi koji se bave historijom ideja, a kronološki obuhvaćaju vrijeme od srednjeg vijeka do 19. stoljeća. U drugom dijelu skupa prezentirani su radovi čija su kronološka odrednica 20. i 21. stoljeće, a neka od njih bave se pitanjima intelektualnog naslijeđa i paradigmi čije je naslijeđe izrazito aktualno i relevantno.

Prvo izlaganje bilo je ono **Rubena Prsteca**, studenta povijesti i anglistike, naslova *Prilog historijskoj analizi protohermeneutike Matije Vlačića Ilirika*. Svoje izlaganje, autor je započeo objašnjenjem početaka hermeneutike kao vještine interpretacije kako bi slušatelje uveo u okosnicu rada. Naime ovakav uvod služio je kao teorijska podloga autorovoj rekonstrukciji hermeneutičkog modela kojim se Matija Vlačić Ilirik poslužio pri objašnjenju Svetog pisma. Važno je istaknuti i analizu dominantnog epistemološkog sklopa Europe 16. stoljeća Michela Foucaulta kojom se autor poslužio u svome istraživanju. Budući da je Sveto pismo izrazito polisemične naravi, Vlačić je u svome *Ključu Svetog pisma* odlučio analizirati djelo na lingvističko-semantičkoj razini, ali i imajući na umu duh teksta. Istaknuvši njegovu relevantnost kao jednog od najvažnijih djela rane hermeneutičke analize, Prstec je Vlačića i njegovo djelovanje smjestio u specifičan povijesno-geografski kontekst koji nam omogućava uvid u prednosti i nedostatke Vlačićeva hermeneutičkog modela.

Potom je uslijedilo izlaganje na temu *Umjetnost u službi ideje – utjecaj Tridentskog koncila na umjetnost u doba baroka* koje je predstavio **Ivan Podnar**, magistar povijesti i povijesti umjetnosti. Autor je u izlaganju nastojao ukazati na povezanost barokne umjetnosti i protureformacije. Vodeći se djelima dvaju umjetnika, Gian Lorenza Berninija i Caravaggia, autor je opisao umjetnost u vrijeme baroka te njeno ispreplitanje s religijskim motivima. Budući da je umjetnost protureformacije nastala kao reakcija na reformaciju, ona nastoji potencirati duhovno i potvrditi moć Crkve. Teme koje su pritom dominirale su čuda, zanos i mitologija, a takvi motivi prikazani su u pokretu, naglašavajući energičnost i dramatičnost. Osim slikarstva i kiparstva, Podnar se dotaknuo i barokne arhitekture, opisujući baziliku sv. Petra u Rimu, ali i katedralu sv. Vida u Rijeci. Ovim izlaganjem, autor je pokazao kako Crkva, putem različitih medija, prenosi istu poruku, odnosno ideje čuda i raskoši koji djeluju kao protuteža reformacijskoj ideji jedinstva i skromnosti.

Student povijesti i anglistike **Matija Pudić** zatim je predstavio svoj rad naziva *Vjerska politika Akbara Velikog: Sulh-i-Kul i Din-i-Ilahi*. U svome izlaganju autor je analizirao religijsko pitanje unutar Mogulskog Carstva za vladavine njegovog najvećeg cara Akbara Velikog. Ono što je karakteristično za njegovu vladavinu bila je ideja tolerantne vjerske politike *Sulh-i-Kul* (univerzalni mir) koja je tada bila na vrhuncu. Krajem 16. stoljeća isto tako dolazi do stvaranja nove islamske sinkretističke sekte *Din-i-Ilahi*, temeljene na sunitskom islamu, ali koja je spajala elemente različitih religija poput šijitskog islama, sufizma, džainizma i hinduizma. Ovakva vjerska politika predstavljala je i svojevrsan odmak od tradicionalnog sunitskog islama u Mogulskom Carstvu. Tome su pridonijele i razne teologijske rasprave ne samo unutar raznih islamskih sekti, već i s kršćanima. Pudić se u svome izlaganju dotaknuo svake religije posebno, objasnivši kako je Akbar dolazio u kontakt s njima te kakav

su utjecaj one na njega ostavile. Istaknuvši da je vjerski pluralizam, zajedno s politikom tolerancije, bio ključan za stabilno Mogulsko Carstvo, Pudić je dao dodatna doprinos razumijevanju trenutka kada je ovo carstvo postalo prava velesila i razlozima koji su to omogućili.

Posljednje izlaganje ovog odjeljka na temu *Proustova teorija hermafroditizma* predstavio je student povijesti i komparativne književnosti **Marko Zidarić**. Autor se u svome radu osvrnuo na Proustovu teoriju hermafroditizma, odnosno teoriju da povremeno muško tijelo nesretno nastanjuje ženska duša. Svoju analizu proveo je nad ciklusom romana *U traganju za izgubljenim vremenom* francuskog autora Marcela Prousta, s fokusom na roman *Sodoma i Gomora*. Zidarić je Proustov opus i uspostavu njegove seksualne tipologije smjestio u kontekst 19. stoljeća kada se formiraju kategorije seksualnog identiteta, a medicinska struka formira novi jezik o seksualnosti. Nastojeći prikazati načine na koje pripovjedač usvaja i širi stereotipe svoga razdoblja, autor ih povezuje s idejama *scientiae sexualis* i frojdizma. Istaknuo je da je na Prousta uvelike utjecala tadašnja medicinska znanost, a njegova razmišljanja svjedoče o razvoju misli o rodu i seksualnosti te granici između seksualnosti i transrodnosti. Budući da je Proust prvi moderni autor koji je otvoreno pisao o homoseksualnosti, Zidarić je istaknuo mogućnost i želju za daljnjim istraživanjima u ovome relevantnom polju.

Nakon izlaganja kolege Zidarića, a prije pauze, uslijedila je diskusija koju je povela profesorica Zrinka Blažević postavivši pitanje o načinu pogleda na termine *katolička obnova* i *protureformacija*. Iako su profesori bili ti koji su poticali raspravu osvrnuvši se posebno na svako izlaganje, važno je istaknuti kako su studenti aktivno sudjelovali u dijalogu. Dakako, u raspravu su se uključili, ne samo studenti izlagači, već i drugi. Pitanja profesora služila su kao smjernice za raspravu ili pak za povezivanje koncepata, odnosno bolje razumijevanje. Dobar primjer toga je pitanje profesorice Blažević o razlogu osmišljavanja sinkretističke religije unutar Akbarova carstva. Nastavno na izlaganje studenta komparativne književnosti i povijesti Marka Zidarića, povela se rasprava o rodno-zamjениčkoj konfuziji te kako u istraživanjima izbjeći zamku anakronizma. Osim profesorice Blažević, diskusiju je potaknuo profesor Branimir Janković, pitanjem o mogućnosti kompleksnih pristupa koji bi adekvatno tumačili ideju i autora, odnosno njegovu biografiju i tekst.

Nakon pauze s izlaganjima je nastavio magistar povijesti i filozofije **Ivan Šanjug** s temom *Intelektualna povijest sporova o herbartizmu i Sveučilište u Zagrebu*. Autor je u svome izlaganju razmotrio utjecaj austrijske filozofije i herbartizma te njihov utjecaj na rad profesora zagrebačkog sveučilišta. Istaknuo je utjecaj društva na znanost te kako kao posljedicu toga u Austrijskoj Monarhiji nailazimo na učestaliju pedagošku i psihološku orijentaciju znanstvenih i obrazovnih djelatnika, osobito u vrijeme ministra religijskih poslova i obrazovanja Lea Thuna. Autor je dao prikaz razvoja filozofsko-akademske misli u Habsburškoj Monarhiji te Banskoj Hrvatskoj kao regionalnom primjeru. Istaknuo je kako je na prijelazu 19. stoljeća u 20. stoljeće herbartizam postepeno zamijenjen socijalnom pedagogijom, iako je postojao otpor takvim promjenama.

O *Izvorima popularnosti NOP-a u Dalmaciji* izlagao je **Marko Perišić**, student povijesti i anglistike. U svome radu, autor se osvrnuo na dosadašnja

historiografska istraživanja narodnooslobodilačkog pokreta koji je do 90-ih bio tek površno istraživani, nakon čega je nastupilo razdoblje preispitivanja. Površnost istraživanja ilustrirao je spomenuvši kako postoji samo jedna monografija o povijesti NOP-a u Dalmaciji koja je ujedno zastarjela. Perišić se dotaknuo i današnje predodžbe NOP-a kao praktičnosti. Razmatranje stanja u Dalmaciji u vrijeme Drugog svjetskog rata Perišić je započeo analizom stupnja nacionalne integracije na prijelazu 20. stoljeća, potom opisavši gospodarske uvjete koji su pospješili popularnost Hrvatske seljačke stranke. Opisavši prvotni val euforije dolaskom ustaša, autor je pokazao kako je put prema narodnooslobodilačkoj borbi bio kompleksan, a ono što je ponukalo stanovništvo na otpor bili su Rimski ugovori, talijanska okupacija, neutralnost HSS-a i mnogi drugi. Perišić je tako u svome radu istaknuo da nije postojao jedinstven razlog niti jedinstven put koji je vodio prema članstvu u NOP-u u Dalmaciji.

Sljedeće je svoj rad *Naoružani narod kao sistem društvene organizacije obrane – marksizam, lenjinizam i titoizam* predstavila **Lucija Mihalek**, studentica povijesti. Autorica je u svome izlaganju prikazala teorijsku podlogu koja je stajala iza vojne reorganizacije Jugoslavije tijekom šezdesetih u obliku koncepcije naoružanog naroda. Ovaj koncept povezala je s razmišljanjima Marxa i Engelsa, potom Lenjina i naposljetku Tita. Osim teorijskog povezivanja, Mihalek je potrebu društvenog organiziranja obrane dodatno pojasnila i političkim i društvenim prilikama šezdesetih. Usporedivši sovjetski i jugoslavenski oblik uređenja, ustvrdila je da je potonji bio komplementaran s promjenama političkih uređenja i vanjskim prilikama, posebice Pokretom nesvrstanih. Autorica je istaknula kako je u teoriji osmišljena koncepcija naoružanog naroda u stvarnosti doživjela neuspjeh, a iznad nje izdigla se Jugoslavenska narodna armija. Zaključno se može reći da je ovaj koncept uvelike bio ideološke naravi, a takvo povezivanje društvenog uređenja bio je način na koji je jugoslavenska vlast legitimirala svoje društveno i vojno uređenje.

Sanja Gudelj, studentica povijesti i latinskog, održala je izlaganje na temu *Nikica Slavić: idealist u raljama ideologije*. Autorica je prvo prikazala djetinjstvo i školovanje Nikice Slavića, hrvatskog intelektualca, humanista i novinara. Istaknula je njegov idealizam i senzibilitet za društvenu nepravdu od ranih dana do skautskog društva, Napredne omladine, a potom i pridruživanja antifašističkom pokretu 1941. godine. Po dolasku komunista na vlast rađajući u Ministarstvu prosvjete zalagao se za otvaranje škola, sveučilišta, razvoj turizma i lake industrije. Zbog pasivizma i kritike nejednakosti u partijskom sustavu završio je na Golom otoku, a nakon puštanja nije se mogao zaposliti. Autorica je u zaključku naglasila da je Slavić ispaštao upravo zbog svoje dosljednosti vlastitim idealima koje je povezala s načelima skautizma, odnosno nastojanjem u izgradnji boljeg svijeta.

Student povijesti **Ivan Ćorić** zatim je predstavio svoj rad naziva *Nestranački pluralizam u raspravama o političkoj tranziciji* u Hrvatskoj krajem 1980-ih. Baveći se kriznim razdobljem u socijalističkoj Jugoslaviji, autor je analizirao u kojim su se smjerovima kretala razmišljanja o demokratizaciji i budućnosti postojećeg političkog pokreta. Predstavio je kronološki razvoj misli o nestranačkom pluralizmu od XI. kongresa Saveza komunista Jugoslavije nadalje. Potom je dao prikaz rasprava o demokratizaciji unutar Savezne Repu-

blike Hrvatske u kojima su se također javljale razne koncepcije od ograničene liberalizacije do istinskog višestranačja ili pak spontane tranzicije iz jednog u drugi sistem. Razmotrivši rasprave, autor je primijetio dva dominantna opredjeljenja. Iako su se obje strane zalagale za pluralizam, za dogmate je to bila puka koncesija kako bi se očuvala država, a za pristaše demokratizacije on je predstavljao stepenicu bliže istinskom višestranačju.

Adrijan Štivić, student povijesti i komparativne književnosti, nastavio je skup svojim izlaganjem *Književnost kao komunikacija – susret dviju paradigmi*. Autor se u svome radu poslužio hipotezom Perryja Andersona o poststrukturalizmu kao radikalizaciji strukturalizma te dao pregled recepcije strukturalizma u angloameričkoj lingvistici. Svoju tezu, da oba pristupa u fokus svoga istraživanja stavljaju tekst i komunikacijski aspekt jezika, nastojao je potvrditi metodološkom analizom Borgesove kratke priče *Pierre Menard, autor Don Quijotea*. Budući da se djelo bavi filozofskim pitanjima o identitetu književnog teksta, javlja se problem interpretacije teksta i njegova autorstva. Pri razmatranju ovih pitanja, Štivić je razlikovao analitičku i kontinentalnu filozofiju. Autor se u svome izlaganju dotaknuo naravi poststrukturalizma i njegova nastanka kao paradigme. U izlaganju Štivić je prikazao pluralizam ideja i promišljanja o tekstu i komunikaciji, kao i različite poglede na poststrukturalizam.

Posljednje izlaganje Skupa bilo je ono **Filipa Bačurina**, studenta povijesti, na temu *Metamodernizam: na granici šale i ozbiljnosti*. Autor je dao prikaz razvoja nove kulturološke i znanstvene episteme te objasnio njezine postavke. On je njezina obilježja promotrio unutar suvremenog konteksta, ali se isto tako osvrnuo na prijašnje episteme iz kojih je metamodernizam proizašao. Budući da se radi o izrazito novoj epistemi, autor je postavio mnoga pitanja, među kojima je za povjesničare bitno kako se metamodernizam može iskoristiti u znanosti, posebice historiografiji.

Nakon izlaganja o metamodernizmu uslijedila je diskusija, a upravo je to posljednje izlaganje potaknulo najveću raspravu u koju su se uključili i profesori i studenti. Razmatralo se o samoj naravi metamodernizma te kako ga uopće klasificirati, kao epistemu ili pristup ili pak kao nešto drugo. Profesorica Blažević pridala je veliku pozornost pitanju metamodernizma, potičući studente na razmišljanje i doprinos zbog generacijske bliskosti metamodernizmu. Unatoč tome, kolega Ivan Mrnarević i nekolicina prisutnih iskazali su skepsu prema njegovim postavkama zbog kojih se čini da nastoji pomiriti nepomirljivo. Bilo je riječi o tome kako dolazi do odmaka od anglosaksonskog primata u historiografiji, što se vidi u fokusu Skandinavaca na promišljanje o metamodernizmu. S otvorenim pitanjem o budućnosti metamodernizma zaključena je završna diskusija, nakon čega je pozdravima i zahvalama glavna urednica zatvorila skup.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 19 2024.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XIX, broj 19, 2024.

Glavna i odgovorna urednica
Tijana Vokal

Zamjenica glavne urednice
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Patrik Smolak

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Patrik Smolak
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Tajnik Uredništva
Adrian Filčić

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Inga Vilogorac Brčić
dr. sc. Aleksandra Golubović
dr. sc. Branimir Janković
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Ivica Šute
dr. sc. Nikola Tomašegović

Lektura za hrvatski jezik
Lorenia Jantolek
Martina Prosen
Lucija Rak
Josipa Skenderović
Gabrijela Soldan
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Boris Bui, FF press

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrdnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>